

WETENSCHAP

Kijk, Darwin, een orka in de menopauze

Katrien Schaubroeck

De zoöloge Lucy Cooke trok de wereld rond en verzamelde fascinerende kennis over dierengedrag. *Bitch* doorprijkt met empathie en humor de missers van Darwin.

Dit is geen boek om in je huiskamer te laten rondslingeren als je kinderen van lagere schoolleeftijd hebt – oud genoeg om de titel te kunnen lezen, maar niet om te vatten in welke context het woord ‘bitch’ gepast is. Toch begrijp ik waarom de vertaler ervoor koos om het Engelstalige scheldwoord als titel te behouden. Het meer kindvriendelijke ‘vrouwtjesdieren’ veronderstelt een binair onderscheid waartegen de auteur zich in haar boek, uitiem, verzet. Met *Bitch* wil de feministische zoöloge Lucy Cooke namelijk niet alleen seksistische vooroordelen in de biologie ontmaskeren, maar ook de binaire aannames over sekse doorprikken. Want het onderscheid man-vrouw is allesbehalve natuurlijk, zo stelt ze, zowel sekse als seksegedrag is in het dierenrijk veel diverser dan tot nu toe wordt aangenomen.

Darwins idee dat seks alleen de voortplanting dient, moet op de schop, stelt Cooke. Ook bij dieren is seks sociale lijm en bron van genot

Met haar missie om ons daarvan te overtuigen, treedt de Britse in de voetsporen van grote vernieuwers in de evolutionaire biologie zoals Sarah Blaffer Hrdy, Patricia Gowaty en Mary Jane West-Eberhard. Dat deze vrouwen feministische darwinisten worden genoemd, verklaart allicht waarom ze niet even bekend zijn als Richard Dawkins of Stephen Jay Gould, die als ‘gewoon’ evolutionaire biologen gelden. Nochtans zijn het de theorieën van Dawkins en Gould die afwijkend en gekleurd zijn, schrijft Cooke. En net het veldwerk, de experimenten en de theoretische modellen van Sarah Blaffer Hrdy en anderen legden fouten bloot in de darwinistische theorie.

De wetenschapsfilosoof in mij protesteert dus wanneer ik Cookes motto lees: “Objectieve wetenschap is een oxymoron.” Dat is niet de vaststelling die ik overhoud na 445 bladzijden beschrijving van ongelooflijk boeiend, degelijk en kritisch zoölogisch onderzoek. De wetenschappers die Cooke aan het woord laat, bieden niet zomaar een ander perspectief, zij trekken recht wat scheef is gegroeid.

De Pauw

Neem het standaardverhaal over seksuele selectie dat een verklaring moet bieden voor eigenschappen zoals de onhandig grote pauwenstaart, die louter door natuurlijke selectie niet uit te leggen valt. Mannetjespauwen hebben zo'n staart ontwikkeld om vrouwtjes te imponeren en hun kansen op voortplanting te vergroten. In dit voorbeeld wordt seksuele selectie gezien als een zaak van mannetjes die elkaar de loef afsteken terwijl vrouwtjes passief toekijken en plooiën. Die seksuele taakverdeling kwam het victoriaanse Engeland van Darwin goed uit. Hoewel dat standaardverhaal vandaag wetenschappelijk achterhaald is, blijft het hardnekkig: Dawkins is slechts een van de publiekswetenschappers die eraan vasthoudt. Een verhaal dat stilaan seksistisch wordt: dat evolutie wordt voortgestuwd door mannetjes die zich een toegang vechten tot wachtende vrouwtjes die gedwee de rol van onzelfzuchtige moeder opnemen.

Sommigen menen zelfs dat dit stereotype verhaal van seksuele selectie als verklaring kan dienen voor verkrachting en overspel door mannen. Maar verkrachting komt heus niet bij alle diersoorten voor. De online filmpjes van zwoerden die vrouwtjesenden tot copulatie dwingen zijn misleidend als je weet dat in het vogelrijk slechts 3 procent van de vogelsoorten een penis heeft: de andere 97 procent plant zich voort met een 'cloacale kus', waarbij zowel mannetje als vrouwtje hun cloaca moeten uitschuiven. Zonder medewerking is er gewoonweg geen bevruchting mogelijk. Bij sommige diersoorten zijn het ook niet de mannetjes die domineren. Topi-vrouwtjes (een antilopesoort in Kenia) voeren felle gevechten om de beperkte en meest gewilde zaadvoorraden, waardoor sommige topi-mannetjes de vrouwen van zich af moeten slaan. Spermadepletie is een reële zorg die vaak genegeerd wordt in het standaardverhaal.

Cooke somt talloze studies op die het idee afwijzen dat alleen mannelijk voortplantingssucces vergroot wordt door promiscuïteit, en dat vrouwtjes baat hebben bij monogamie om een trouwe vader te garanderen. Hoelmanvrouwtjes hebben regelmatig seks met buitenstaanders, wat vaderschapsverwarring creëert en het reële gevaar van infanticide door binnenvallende mannetjes afwendt.

In het algemeen moet Darwins idee dat seks alleen dient voor voortplanting op de schop, stelt Cooke. Seks kan ook bij dieren dienen als sociale lijm, als vaderschapsverwarringsstrategie, als bron van genot.

Lucy Cooke trok de wereld rond en verzamelde in laboratoria en onderzoeksstations fascinerende verhalen over dierengedrag, die ze met veel empathie en humor neerschreef. Haar ontmoeting met de menopauzale orkamatriarch, met wie ze zich diep verwant voelt, is ontroerend. En ronduit grappig is haar laconieke opmerking dat *Finding Nemo* een heel andere film was geworden wanneer die biologisch accuraat de

sekseverandering bij anemoonvisjes had weergegeven: na de dood van Nemo's moeder zou Marlin veranderd zijn in een vrouwtje en seks hebben gehad met Nemo. De sekseveranderende en hermafrodiete vissoorten krijgen het laatste woord in *Bitch*, en sturen aan op de meest radicale herziening van Darwins evolutietheorie: misschien is het hebben van zowel eicellen als zaadcellen wel de oerstaat van alle gewervelden.

Cookes onderbouwde conclusie luidt: "Het is tijd om alle schadelijke en eerlijk gezegd misleidende binaire verwachtingspatronen te laten varen, omdat het vrouwelijke in de natuur ergens op een genderloos continuüm zit: het is variabel, bijzonder plastisch en het weigert zich te conformeren aan archaïsche classificaties." Dit geldt ook voor het mannelijke in de natuur, alleen waren er feministische wetenschappers nodig om dit te ontdekken.

LUCY COOKE*Bitch* Vertaald door Inge Pieters. De Geus, 448 blz., € 26,99 (e-boek € 12,99) Oorspr. titel: 'Bitch'

Bron artikel: *De Standaard*, 22 maart 2024, https://www.standaard.be/cnt/dmf20240321_95899552.

Dit artikel werd gereproduceerd met toestemming van de uitgever, alle rechten voorbehouden. Elk hergebruik dient het voorwerp uit te maken van een specifieke toestemming van de beheersvennootschap License2Publish: info@license2publish.be.